

Gemeenschappelijke omzendbrief van de
minister van Justitie en het College van
procureurs-generaal
COL 6/2017

*Maité De Rue, substituut van de procureur-generaal van Luik
Isabelle Leclercq, beleidsadviseur bij de Steundienst van het openbaar
ministerie*

Omzendbrief betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen

COL6/2017

Inleiding

- Oorsprong: verhoogde aandacht voor deze materies
 - Op internationaal niveau
 - Verenigde Naties
 - Raad van Europa
 - Europese Unie
 - In België
 - Wetenschappelijk onderzoek
 - Gerechtelijk onderzoek en vervolging

Inleiding

- Vormen van geweld tegen vrouwen (met name Verdrag van Istanbul)
- Maar ook aandacht nodig voor kinderen en mannen, die ook slachtoffer kunnen zijn

Inleiding

- Delicate materie, zonder vooroordelen of stigmatisering behandelen
 - Grote waaier aan culturen, godsdiensten, etnische afkomst
 - In alle sociaal-economische milieus
- Gebruiken en tradities kunnen het geweld niet rechtvaardigen
- Non-discriminatie: de slachtoffers beschermen ongeacht afkomst of statuut

Inleiding

- Waarom een omzendbrief?
 - Aanbeveling van de internationale organisaties en onderzoeken = ontwikkeling van specifiek strafrechtelijk beleid
 - Voor een uniforme toepassing van het strafrecht
 - gevoel van straffeloosheid vermijden
 - slachtoffers beschermen

Inleiding

- Operationele doelstellingen van de COL
 - Magistraten en politie sensibiliseren
 - Instrumenten aanreiken
 - Vervolgingsbeleid voor de parketten definiëren
 - Verzameling statistische gegevens verbeteren
 - Uitwisseling tussen het openbaar ministerie en het IGVM bevorderen

Overzicht

1. Begrippen en definities
2. Wettelijk kader
3. Opdrachten van magistraten en politie
4. Behandeling van geweld
5. Beslissingsboom van de parketten
6. Statistieken en codering
7. Samenwerking met het IGVM

1. Begrippen en definities

- 3 problematieken:

- Eergerelateerd geweld: geen op zichzelf staand misdrijf – werkdefinitie;
 - Gedwongen huwelijk – wettelijke samenwoning: artikelen 391*sexies* en 391*septies* Strafwetboek;
 - Vrouwelijke genitale verminking: artikel 409 Strafwetboek;
- Maken deel uit van een 'systeem'.

1. Begrippen en definities

- Kenmerken van eengerelateerd geweld :
 - Continuüm van geweldvormen waarbij er steeds een risico op escalatie bestaat;
 - Kan een reactie zijn op een (dreigende) schending van wat als de eer beschouwd wordt of kan gepleegd worden om eerschending te voorkomen;
 - Publieke ruchtbaarheid;
 - Rol van de bredere gemeenschap of de sociale omgeving;
 - Vaak meerdere slachtoffers en/of daders (!minderjarigen!);
 - Belang van de standpunten over de genderrollen.
- Verband en verschillen intrafamiliaal geweld.

2. Wettelijk kader

- Bijlage 1: Onvolledige lijst van wettelijke bepalingen
- Daden van geweld die (nog) geen misdrijf vormen:

→ Col 4/2006 – Code 42.

2. Wettelijk kader

3.1. Strafbare gedragingen:

- Specifieke strafbaarstellingen:
 - Gedwongen huwelijk en wettelijke samenwoning – artikelen 391*sexies*, 391*septies* en 391*octies* SW;
 - Vrouwelijke genitale verminking artikel 409 SW.
- Andere wettelijke bepalingen die ingezet kunnen worden:
 - Schending van de fysieke integriteit;
 - misdrijven gelinkt aan de openbare zeden;
 - misdrijven gelinkt aan de minderjarigheid of kwetsbaarheid van personen;
 - Andere: afsluiten van een religieus huwelijk voor een burgerlijk huwelijk, schending van het briefgeheim, onwettige uitoefening van de geneeskunde.

2. Wettelijk kader

3.2. Verzwarende omstandigheden:

- Verbonden aan het bestaan van een discriminatie:
 - Motieven: geslacht, ras, seksuele geaardheid, religieuze of filosofische overtuiging, handicap, ...
 - Voor bepaalde misdrijven.
- Verbonden aan de situatie van het slachtoffer of aan een familiale of relationele context:
 - Minderjarigheid of kwetsbaarheid, familie- relationele banden tussen slachtoffer en dader;
 - ! VGV artikel 409 § 2 en 5 SW.
- Verbonden aan de gevolgen van de gepleegde misdrijven.

2. Wettelijk kader

3.3. Collectief karakter van het misdrijf:

- Vereniging van misdadigers (art. 322 SW);
- Misdrijven gelinkt aan het bestaan van een criminele organisatie (art. 324*bis* SW);
- Het niet-bijstaan van personen in gevaar (art. 422*bis* SW);
- De klassieke gevallen van strafbare deelneming (art. 66 – 69SW), met inbegrip van de deelneming door onthouding.

2. Wettelijk kader

3.4. Elementen van de procedure:

- Extraterritorialiteit (art. 6-14 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering): bevoegdheid van Belgische rechtbanken:
 - In het buitenland uitgevoerde VGV bij een minderjarige;
 - Gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning:
 - In het buitenland: geweld of bedreigingen op het Belgisch grondgebied;
 - In België: geweld of bedreigingen in het buitenland.
 - In het buitenland gepleegde feiten van mensenhandel.
- Verjaringstermijn minderjarigen.

3. Opdrachten van de referentieambtenaren en -magistraten

- Referentiemagistraten PG en procureur des Konings:
 - Dezelfde persoon die aangesteld werd door COL 4/2006 (partnergeweld);
 - Bevoorrechte gesprekspartner bij een klacht of vaststelling van feiten;
 - Behandelen de dossiers, in samenwerking met parketcriminoloog;
 - Sensibiliseren collega's.
- Binnen de parketten, samenwerking tussen de magistraten van strafdossiers en magistraten 'familie-jeugd'

3. Opdrachten van de referentieambtenaren en -magistraten

- Referentieambtenaar van de politie (federale en lokale politie)
 - In principe dezelfde persoon die aangesteld werd door COL 4/2006 (partnergeweld)
 - Bevoorrecht aanspreekpunt van de referentiemagistraat;
 - Krijgt alle situaties met signalen die kunnen wijzen op eengerelateerd geweld;
 - Ziet toe op de toepassing van de omzendbrief en staat in voor het sensibiliseren van collega's.

4. Behandeling van eengerelateerd geweld – politiewerk

- Detectie van signalen

- aanwijzingen van ongerechtvaardigde inperkingen van de rechten en vrijheden (\neq wettelijke uitoefening ouderlijk gezag ten opzichte van minderjarigen)
- Voorbeelden:
 - isolement
 - plotse of ongewettigde afwezigheid op school of op bepaalde vrijetijdsactiviteiten
 - verbod om bepaalde activiteiten te mogen (blijven) beoefenen;
 - het doen en laten van de persoon wordt gevolgd
 - onverklaarbare vlucht

4. Behandeling van eengerelateerd geweld – politiewerk

- Terugkoppeling naar referentieambtenaar van de politie
 - Bij aanwijzingen van eengerelateerd geweld: dossier voorleggen aan referentieambtenaar
 - Gebruik van een checklist – zie bijlage 2 COL
 - Bij twijfel: doorverwijzen naar de referentiemagistraat

4. Behandeling van eergereleerd geweld – politiewerk

- Checklist (bijlage 2)

- Belang = eerste evaluatie van de aard van de feiten en eerste identificatie van mogelijke slachtoffers en daders
- Op aangepaste wijze gebruiken – relevante vragen stellen (≠ systematisch)
- Open vragen stellen

4. Behandeling van eengerelateerd geweld – politiewerk

- Thema's checklist:
 - Aard probleem of melding?
 - Voorgaande ervaringen met geweld?
 - Wat is de sociale en familiale context?
 - Situatie van de potentiële daders?
 - Links met het buitenland?
 - Wat zijn de verwachtingen van de persoon die de feiten aangeeft?
 - + Specifieke vragen VGV

4. Behandeling van eengerelateerd geweld – politiewerk

- Proces-verbaal opstellen
- Zelfs als er geen misdrijf is (preventiecode 42)
- Geen APO

4. Behandeling van eengerelateerd geweld – aandachtspunten bij het onderzoek

- De referentiemagistraat beslist of een zaak behandeld wordt
- De referentiemagistraat ziet erop toe dat alle daders, mededaders of medeplichtigen geïdentificeerd worden
- Audiovisuele opname van het verhoor als het slachtoffer minderjarig is en fysiek of psychologisch vlak zwaar aangeslagen lijkt (artikelen 92 et 112ter Wetboek van Strafvordering)
- Het aanhoudingsbevel mag niet in de plaats komen van (burgerrechtelijke en beschermings-) maatregelen om het slachtoffer te beschermen

5. Beslissingsboom parketten

- Doelstelling van de informatie = plan van aanpak opstellen om
 - een einde te maken aan het geweld
 - de slachtoffers te beschermen
 - de dader te herinneren aan het wettelijk kader
- Hoe? Naargelang het geval, burgerrechtelijke, beschermende en/of strafrechtelijke maatregelen
- Rol magistraat = samenwerking tot stand brengen met de diensten in het arrondissement

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Eerste taak magistraat = bescherming van minderjarige slachtoffers verzekeren via burgerrechtelijke en/of beschermingsmaatregelen
- Bijzondere kwesties:
 - Risico op huwelijk of VGV in het buitenland?
 - Elementen van mensenhandel? → Link met magistraat mensenhandel
 - Nood aan dienst voor slachtofferopvang? Beslissing van de magistraat geval per geval (verwijzing COL 16/2012)

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Mogelijke maatregelen:
 - Verwijzing naar bevoegde diensten van de gemeenschappen
 - Seining Schengen en Interpol
 - Aanhangig maken bij de familierechtbank of bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg
 - Engagement van de ouders

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Verwijzing naar bevoegde diensten van de gemeenschappen
 - Alle nuttige informatie doorsturen (samenvattend verslag of kopie van de stukken)
 - Plaatsing minderjarige = beslissing van de magistraat enkel
 - in dringende gevallen
 - EN als de bescherming van de minderjarige op geen enkele andere manier kan worden verzekerd

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Seining Schengen en Interpol
 - Vermoeden VGV of gedwongen huwelijk in het buitenland: seining van de verdachten
 - Als men een kind niet meer kan traceren: seining als vermiste persoon
 - Ontvoering door een ouder: seining van de ontvoerende ouder en het kind

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- **AANHANGIG MAKEN BIJ DE FAMILIERECHTBANK OF BIJ DE VOORZITTER VAN DE RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG**
 - Doelstelling = preventieve maatregelen vragen ter bescherming van een minderjarige
 - Aanhangig maken door de procureur des Konings (artikel 387*bis* *Burgerlijk Wetboek*)
 - Mogelijk los van elk conflict tussen de ouders
 - Om te beslissen over kwesties die verband houden met de uitoefening van het ouderlijk gezag

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Voorbeelden van maatregelen die kunnen worden verzocht:
 - Verbod voor de ouders om gedurende een bepaalde periode samen met hun minderjarig kind het Schengengrondgebied te verlaten, of om het vertrek mogelijk te maken
 - Consignatie van het paspoort en/of de identiteitskaart van de minderjarige jonger dan 15 jaar op het parket voor een bepaalde periode
- + mogelijkheid om een dwangsom te voorzien

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Aanhangig maken bij de Familierechtbank = 1253ter e.v. Gerechtelijk Wetboek
 - Uitspraak in kortgeding – blijvende saisine
 - Voorkeur voor dagvaarding – termijn = 2 dagen
 - Model van dagvaarding: zie bijlage 5 COL
- Aanhangig maken bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg
 - Enkel als dit absoluut noodzakelijk is
 - Dagvaarding of eenzijdig verzoekschrift – uitzonderlijke gevallen + andere beschermingsmaatregelen!
 - Modellen dagvaarding en verzoekschrift: zie bijlagen 6 en 7 COL
- Uitvoering van de beslissingen: door het openbaar ministerie + inschakeling bevoegde instanties

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van minderjarige slachtoffers

- Engagement van de ouders om geen VGV of gedwongen huwelijk/samenwoning te laten uitvoeren
 - = geschreven document ondertekend door de ouder(s) op vraag van de magistraat
 - Bij concrete vermoedens van een risico EN geruststelling achteraf (geen andere beschermingsmaatregelen te nemen)
 - Parketmagistraat moet de situatie opvolgen
 - Bij niet-naleving: dagvaarding
 - Modellen engagement = bijlagen 3 en 4

5. Beslissingsboom parketten – bescherming van meerderjarige slachtoffers

- Netwerk van opvangplaatsen ontwikkelen in de arrondissementen
- Aanwijzingen Mensenhandel – link magistraat Mensenhandel
- Verwijzing naar dienst slachtofferonthaal (COL 16/2012)

5. Beslissingsboom parketten – beslissing tegenover de dader

- Algemene doelstelling COL = duidelijke aanwijzingen geven aan de parketten
 - Transparantie vereist t.a.v. buitenwereld/partners
 - Streven naar een zekere uniformiteit, coherentie, tussen arrondissementen
- Prioriteiten vastgelegd in de COL (≠ opsomming van wettelijke mogelijkheden)

5. Beslissingsboom parketten – beslissing tegenover de dader

- Vrouwelijke genitale verminking
 - VGV, poging of aanzetten tot: dagvaarding correctionele rechtbank
 - Geen seponering om opportuniteitsredenen

5. Beslissingsboom parketten – beslissing tegenover de dader

- Gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning
 - Op burgerrechtelijk vlak:
 - Bij voorbereiding: adviesbevoegdheid OM – art. 167 e. v. Burgerlijk Wetboek.
 - Nietigverklaring door OM (proactieve rol) – art. 146*ter*, 184, 1476*ter* en 1476*quinquies* Burgerlijk Wetboek.
 - Op strafrechtelijk vlak:
 - Poging: herinnering aan de wet, praetoriaanse probatie, voorafgaande erkenning van schuld
 - Poging + ernstig geweld: dagvaarding
 - Huwelijk/samenwoning aangegaan: dagvaarding (+ vordering nietigverklaring)

5. Beslissingsboom parketten – beslissing tegenover de dader

- Andere vormen van eengerelateerd geweld
 - Principe = gradatie naargelang de omstandigheden
 - Lichtste vormen:
 - Herinneren aan de wetgeving
 - Opvolging van de situatie verzekeren
 - Praetoriaanse probatie
 - Bemiddeling: enkel als de crisisperiode ten einde is
 - Als deze maatregelen niet geschikt lijken = daagvaarding (of naargelang de omstandigheden, voorafgaande erkenning van schuld)

6. Statistieken verzamelen - codering

- Omvang kennen van het geweld (frequentie, vormen, context,...)
- = vereist door Verdrag van Istanbul
- Ook specifieke coderingsregels
 - VGV:
 - Politie: 43
 - Parketten: 43K
 - Gedwongen huwelijk en wettelijke samenwoning:
 - Politie: 55
 - Parketten: 55J en 55K
 - Andere vormen van eengerelateerd geweld
 - contextvelden

7. Samenwerking OM - IGVM

- Nood aan expertise- en steuncentrum
- Eerste stappen
 - Politie en magistraten kunnen algemene informatie inwinnen bij het IGVM
 - Magistraten informeren het IGVM over aanhangig gemaakte zaken + communiceren gerechtelijke beslissingen

Conclusie

- Omzendbrief treedt in werking op 1 juni 2017
- Geplande opleidingen
 - Partnership IGO en vzw Intact
- Werk van lange adem – in stappen
- Werkpunten
 - Slachtofferopvang
 - Multidisciplinaire aanpak
 - Beroepsgeheim

Conclusie

Bedankt voor uw aandacht!

